

TÜRKİYE'DE OKUL KÜTÜPHANELERİNİN HİZMET VERMESİNİ ETKİLEYEN YÖNETİMSEL FAKTÖRLER

H. İnci ÖNAL (*)

ÖZ

Okul kütüphanelerinin etkin ve verimli hizmetler vermesinde yönetsel faktörlerin önemi büyüktür. Eğitim politikası, yönetimle ilgili ilkeler, teşkilat ve görevler, yönetmelikler ve genelgeler yönetsel faktörleri meydana getirmektedir. Çalışmamızda, yönetsel faktörlerin Türkiye'deki etkinliği incelenmiştir.

ABSTRACT

The management factors effecting the services of school libraries are educational policy, principles of management, organization and functions, rules and regulations. This study undertakes the analysis of these factors in realiton to the school library deve/opment in Turkey.

Okul kütüphanelerinin hizmet vermesini etkileyen yönetsel faktörler; eğitim politikası, yönetimle ilgili ilkeler, teşkilât ve görevler, yönetmelikler ve genelgelerdir. Bu faktörler, ülkemizde her düzeyde ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde kurulan okul kütüphanelerinin ülke çapında örgütlenmesini, yönetilmesini, hizmet vermesini, değerlendirilmesini ve gelişmesini etkilemektedir. Çalışmamızda bu faktörler incelenmektedir.

1 — Eğitim Politikası

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütülmesini ve geliştirilmesini sağlayarak kalkınmayı gerçekleştirmek için; ilgili tüm faaliyetleri planlamak, yönetmek ve değerlendirmek amacıyla eğitim politikası oluşturulur. Eğitim politikası hükümet tarafından saptanır. Çünkü eğitim politikasıyla belirlenen eğitim-öğretim faaliyetleri; kamu hizmetleri olup, yalnız ondan

(*) H. Ü. Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü'nde Araştırma Görevlisi

doğrudan doğruya yararlanan kişiyi değil, aynı zamanda bütün toplumu etkilemektedir. (1)

Ulusal düzeyde hazırlanan eğitim politikası içinde yer alması gereken kurumlardan biri de kütüphanelerdir. Çeşitli türlerdeki kütüphanelerin ulusal düzeyde eğitim politikası içinde yer alması, verilen hizmetlerde bütünlük sağlayacaktır. (2)

Okul kütüphaneleri; eğitimin ve okulun temel unsuru olduğundan, eğitim politikasıyla saptanan Millî Eğitim Sistemi içinde kabul edilir ve genellikle eğitimle ilgili Bakanlık tarafından ele alınır. (3)

Okul kütüphaneleriyle ilgili olarak merkezi yönetimin başlıca sorumlulukları ve görevleri şunlardır :

- Okul kütüphanelerinde verilen hizmetler hakkında bilgi toplamak, analiz etmek ve bu bilgilerden istatistikler oluşturarak, yorumlamak;
- Standartlar hazırlamak ve onları gereksinimlere göre yenilemek;
- Çağın gereksinimlerine uygun olarak, okul kütüphanelerinin bilgi kaynakları ve görsel-işitsel araçlarla donatılmasını sağlamak;
- Gerekli bilgi kaynaklarını hazırlamak ve ülke çapında dağıtımını yapmak;
- Okul kütüphanecilerinin ve kütüphane personelinin hizmet içi eğitimlerini gerçekleştirmek;
- Mali kaynaklar sağlamak;
- Okul kütüphaneleri arasında koordinasyonu gerçekleştirmek;
- Okul kütüphaneleri konusunda araştırmaları teşvik etmek ve araştırma konuları saptamak;
- Kişi ve kuruluşların okul kütüphanelerine katkılarını sağlayacak plan ve politikalar geliştirmek;
- Çeşitli düzeylerdeki kütüphaneler ve kütüphanecilik dernekleriyle işbirliğinde bulunmak;
- Ülkedeki okul kütüphaneleri hakkında çözümleyici ve yönlendirici çalışmaların yapılmasını sağlamak;
- Ulusal düzeyde gelişimi sağlamak için kısa ve uzun süreli planlar hazırlamaktır. (4)

Türkiye'de okul kütüphaneleri Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (MEGSB)'nin sorumluluğu altındadır. Okul kütüphanelerinde Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre; Türk Millî Eğitimi'nin amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda hizmet verilir. (5)

II — Yönetimle İlgili İlkeler

Türk Millî Eğitimi'ni düzenleyecek ve geliştirecek ilkeler, Kalkınma Planları ve Millî Eğitim Şûraları Kararları ile saptanmaktadır.

- Kalkınma Planları : MEGSB, Kalkınma Planlarında öncelikle yer almasını gerekli gördüğü hizmet ve tedbirleri saptar. Bunlarla ilgili temel politikaları belirler. Bakan onayı alındıktan sonra Devlet Planlama Teşkilâtı'na gönderir. (6) Kalkınma Planlarının hazırlanmasında ilgili Bakanlıkların gerekli gördüğü hizmet ve tedbirler önemli rol oynar.

1963-1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan başlayarak, 1985 - 1989 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na değin, beş kez, beş yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda kişilerin; düşünme kabiliyetlerini geliştirmeleri, öğrenme alışkanlığı kazanmaları, araştırmalara yöneltilmeleri, hayata dönük bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. (7)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları Millî Eğitim Özel İhtisas Komisyonu'nun Eğitici Yayınlar Alt Komisyonu Raporu'nda okul kütüphaneleri ile ilgili aşağıdaki maddeler yer almıştır :

- Kapalı bulunan okul kütüphaneleri açılmalıdır ;
- Kütüphanesi olmayan okul bırakılmamalıdır;
- Yeni yapılan okulların inşaat planlarına mutlaka bir kütüphane bölümü konulmalıdır;
- Okul kütüphanelerinin günün her saatinde açık tutulması sağlanmalıdır;
- Okul kütüphanesini tam randımanla çalıştırmak üzere, her okula, kurstan geçmiş bir kütüphane memuru tayin edilmeli, ayrıca her gün bir öğretmenin kütüphanede nöbet tutması temin olunmalıdır.
- Kütüphaneler, koleksiyon bakımından standart hale getirilmelidir. (8)

Ancak bu maddeler Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planına yansımamıştır. Sadece, «Kütüphanelerimizin yurt dışında ihtiyaç duyulan yerlerden başlayarak, okuyucu talebine uygun planlı ve dengeli bir şekilde yeterli seviyeye ulaştırılması hedef olacaktır.» (9) maddesi yer almıştır. Eğitimde okul kütüphanelerine yer verilmemektedir. (10)

- Millî Eğitim Şûraları : «Millî Eğitim Şûrası Bakanlığın en yüksek danışma kuruludur. Gerekli görülen eğitim ve öğretim ile ilgili ko-

nuları tetkik etmek ve teklif niteliğinde kararlar almakla görevlidir.» (11)

Okul kütüphaneleriyle ilgili olarak Millî Eğitim Şûralarının Kararları incelendiğinde, konunun özellikle Yedinci Millî Eğitim Şûrası'nda ele alındığı görülmektedir. Daha önceki sûrelerde genel olarak kitap ve kütüphanenin öneminden bahsedilmiş, ancak ileri sürülen fikirler kararlara yansıtılmamıştır.

Yedinci Millî Eğitim Şûrası, Millî Eğitim Planlama Kurulu'nun hazırlık çalışmalarından sonra toplanmıştır. Millî Eğitim Planlama Kurulu, hazırlık çalışmalarıyla ilgili olarak, eğitimin temel konularında çalışacak komiteler oluşturmuştur. (12) Bu komitelerden biri de Kütüphaneler Komitesi'dir. Kütüphaneler Komitesi, kütüphanelerin sorunlarıyla ilgili olarak çalışmış ve Kütüphaneler Komitesi Raporu hazırlanmıştır. Okul kütüphaneleri konusu bu raporda yer almıştır.

Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda, okul kütüphanelerinin önemi açıklanmıştır. Hizmet vermedeki yetersizliklerin nedeni :

- Eğitim sistemine;
- Çocuklar ve gençler için yayınların yetersizliğine;
- Kütüphanelerin öğretici fonksiyonlarının ihmal edilmesine;
- Yetişmiş personelin olmamasına bağlanmıştır. (13)

«Modern anlamda» hizmet verilmesi için gerekli unsurlar; idarî organizasyon, bütçe, kütüphane hizmetleri, bina ve personel olarak kabul edilmiştir. On yıllık plan hazırlanmıştır. On yıllık planda :

- Tüm okullarda olduğu gibi, yeni kurulacak bölge okullarında da tam teşekküllü kütüphanelerin kurulması, pansiyonlu okullarda «dormitory library» tipinin benimsenmesi;
- Öğrencilere kütüphane kullanımının öğretilmesi ve hayat boyu kütüphanelerden faydalanma alışkanlığının kazandırılması konuları yer almıştır. (14)

Kütüphaneler Komitesi Raporu, Yedinci Millî Eğitim Şûrasına sunulmuştur. Rapor tartışılmış ve gerekli değişikliklerden sonra kabul edilmiştir. Alınan kararlar şunlardır :

- 1 — Ortaöğretim okul kütüphanelerinde kütüphane idaresinden müdüre karşı sorumlu tek şahıs kütüphaneci müdür yardımcısı olmalıdır;
- 2 — Okul kütüphanelerinin teftişi kütüphaneci müfettişler tarafından yapılmalıdır;

- 3 — Bölge okullarında birer bölge okulu kütüphanesi kurulmalıdır;
- 4 — Yeni yapılacak okullarda modern kütüphane icaplarına göre gerekli planlamaya gidilmelidir;
- 5 — Okul kütüphaneleri halk kütüphaneleriyle işbirliği yapmalıdır;
- 6 — İkokulun üçüncü sınıfından itibaren ortaokul ve lise sınıflarında, ayrıca ilköğretmen okullarında Türkçe dersleri müfredat içinde kütüphaneciliğe yer verilmelidir. (15)

Bu kararlar Bakanlık genelgesinde (16) yer almıştır. Bakanlık genelgesiyle, ilgililer kararlardan haberdar edilmiştir.

Sekizinci (17) ve Dokuzuncu Millî Eğitim Şûralarında, (18) ortaöğretimde okutulan dersler arasında, seçmeli ders olarak kütüphane bilgisi dersinin konulması kabul edilmiştir.

Onbirinci Millî Eğitim Şûrasında; okul kütüphanelerinin yeterince hizmet veremediği, okul kütüphaneleri yönetmeliğinin uygulanmadığı, okulu bitirenlere okuma zevki ve alışkanlığının kazandırılmadığı belirtilmiştir. Aksaklıkları gidermek üzere «okul kütüphaneciliği uzmanı» ünvanını taşıyacak okul kütüphanecilerinin yetiştirilmesi gerekli bulunmuştur. Okul kütüphaneciliği uzmanlığı; okul kütüphanesinde belli bir süre çalışan kütüphanecilik bölümü mezunlarının Eğitim Fakültesinde, lise öğretmenlerinin de Kütüphanecilik Bölümünde, bilim uzmanlığı derecesinde eğitim görmesini gerektirmektedir. «Okul kütüphaneciliği uzmanlığı», onbirinci Millî Eğitim Şûrasında kabul edilmiştir. (19)

III — Teşkilât ve Görevler

M.E.G.S.B.'nin çeşitli görevleri arasında «Bakanlığa bağlı her kademede ki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak» (20) yer almaktadır.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının görevlerine uygun olarak teşkilâtı; merkez teşkilâtı, taşra ve yurtdışı teşkilâtı ve bağlı kuruluşlardan meydana gelir. (21)

Bakanlık Merkez Teşkilâtı; Ana Hizmet Birimleri, Danışma ve Denetim Birimleri ve Yardımcı Birimlerden müteşekkildir. (22)

Yardımcı Birimlere bağlı olarak kurulan, Yayınlar Daire Başkanlığı'nın görevlerinden biri, «Okul kütüphanelerini hizmetleri yönünde desteklemek»dir. (23)

Yayımlar Daire Başkanlığı (24) bünyesinde, 24.4.1981 tarihinde «Okul Kütüphaneleri Şubesi» Bakanlık oluru ile kurulmuştur. Bakanlık Olurunda,

okul kütüphaneleri şubesinin kuruluş nedenleri ve amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir :

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde bulunan Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Kültür Bakanlığına devredilmesi üzerine, okul kütüphaneleri alanında bir boşluk doğmuştur. Bu boşluğu dolduracak olan Okul Kütüphaneleri Şubesi, okullarda mevcut kütüphanelere işlerlik kazandıracak; kütüphanesi olmayan okullara kütüphane açacak ve kütüphanelerin, kütüphanecilik tekniğine göre düzenlenmesini sağlayacaktır.

Okul kütüphaneleri; açıklanan teşkilat dahilinde Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Okul Kütüphaneleri Şubesi tarafından, Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği ve ilgili genelgeler uyarınca yönetilir.

IV — Yönetmelikler ve Genelgeler

Günümüze değin, okul kütüphanelerinin kurulmasında ve hizmet vermesinde etkin olan kurallar; eğitim kütüphane ilişkisinden dolayı, okul sisteminin tarihi gelişimine paralel bir yol takip etmiştir. (25)

— Yönetmelikler : 1927'de çıkarılmış olan Lise ve Ortaokullar Talimatnamesi, kütüphane malzemesinin elde edilmesi, korunması, ayıklanması ile kütüphane yönetimi üzerinde durmuş, fakat okul kütüphanelerinin görevlerini açıklamamıştır. (26)

1959 yılında Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği yayımlanmıştır. 1959 Yönetmeliğine göre «Öğrencilerin, fikri gelişmelerine; istidat ve kabiliyetlerine uygun istikametlerde gelişme ve programların ihtiva ettiği konularda şahsi araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlamak ve öğrenimin başlıca bir dayanağı olmak üzere, bütün orta dereceli okullarda birer Okul Kütüphanesi» (27) kurulması amaçlanmıştır.

26. 8.1976 tarihinde yeni «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği» yayımlanınca, 1959 Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

1976 da yayımlanan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin amacı «öğrencilerin, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde yetişmelerine; fikir ve ruh bakımından olgunlaşmalarına; ilgi, istidat ve kabiliyetlerine uygun doğrultularda gelişmelerine ve programların ihtiva ettiği konularda şahsi araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlamak, öğretim ve eğitimin başlıca dayanağı olmak üzere bütün temel eğitim ve ortaöğretim okullarında kütüphane çalışmalarını düzenlemektir.» (28)

«Bu amaçları gerçekleştirmek üzere bütün okullarda birer okul kütüphanesi ve her sınıfta bir sınıf kitaplığı kurulur.» (29) «Okul Kütüphanelerinde öğretmen kitaplığı adı ile bir bölüm ayrılır.» (30)

Kütüphanenin yönetiminde yetki okul müdürü tarafından müdür yardımcılarında veya Türkçe-Edebiyat öğretmenlerinden birine verilebilir. «Kütüphane öğretmeni adını alacak olan müdür yardımcısına veya öğretmene, çalışmalarında yine müdürlükçe görevlendirilecek olan okulun memurlarından en az birisi yardım eder. Bunlara kütüphane ile ilgili işler dışında mecburiyet olmadıkça başka bir yönetim görevi verilmez. Kitap sayısı beş bini aşan okullara, Bakanlıkça bir kütüphane memuru atanır. Bu memurun en az bir kütüphanecilik kursundan geçmiş olması gereklidir.» (31) Adı geçen görevliler, yönetmelikle belirlenen işleri yapmakla yükümlüdürler.

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nde; kütüphanenin geliştirilmesi, kütüphane çalışmaları, sınıf kitaplıkları, kütüphanecilik kolları, kataloglama, sınıflandırma, okuyucu hizmetleri, kütüphane revizyonu başlıkları altında okul kütüphanelerinde yapılması gereken görevler yer almıştır. (32) Yönetmeliğe, okul kütüphaneleri Kılavuzu eklenmiştir.

8 Mayıs 1977 de «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin 1, 2 ve 17. maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik» yayımlanmıştır. Temel eğitim okulları ve Orta öğretim kurumlarında uygulanan yönetmeliğin kapsamına, yapılan değişikliklerle Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksek okulların kütüphaneleri de dahil edilmiştir. (33)

Okul Kütüphaneleri Şubesi'nin 24.4.1981 tarihinde kurulmasından sonra; uygulanmakta olan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği genelgelerle desteklenmiştir.

— Genelgeler : 4.5.1981 tarihli «Okul Kütüphaneleri» konulu genelge; Valiliklere Okul Kütüphaneleri Şubesi'nin kurulduğunu bildirmektedir. Valiliklerden, kütüphanesi ve kütüphane memuru bulunan ilk ve orta dereceli okulların listesi istenmektedir. Okul ve Halk Kütüphanelerinin kataloglama ve teknik işlemlerde işbirliği yapmaları; Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne işlerlik kazandırılması gerekli görülmektedir.

8.8.1981 tarihli «Okul Kütüphanelerinde Bulunan Sakıncalı Yayınlar» konulu genelge; sakıncalı yayınların okul kütüphanelerinde bulundurulmasıyla ilgilidir.

13.12.1982 tarihli «Okul Kütüphanelerinin Düzenlenmesi ve Kitap Yönlünden Zenginleştirilmesi» konulu genelge; kütüphanelere işlerlik kazandırılmasında sorumluluğu okul müdürüne vermektedir. Genelge ile; kitap sayısı 3000 nin üstünde olan kütüphanelere kadrolu memur atanacak, 1983 yılından itibaren hizmet içi eğitim programlarına geçilecektir. Okul denetimlerinin kapsamına kütüphaneler de alınacaktır. Kullanılmayan ders kitapları okul kütüphanelerine gönderilerek, onlardan öğrencilerin kaynak

kitap olarak faydalanmaları sağlanacaktır. Okul kütüphanelerinin en yakın zamanda kuruluşu tamamlanacak ve yeterli hale getirilecektir.

9.2.1983 tarihli «Kütüphane Haftası» konulu genelge; okullarda kütüphane haftasının kutlanmasını öngörmektedir.

20.4.1983 tarihli «Okul Kütüphanelerine Kitap Satın Alınması» konulu genelge; 13.12.1982 tarihli genelgeyle ilgili olarak işlerlik kazandırılan kütüphanelere, 1983 Mali Yılı Bütçesinden gerekli ödeneğin sağlandığını bildirmektedir. Genelge ile okul kütüphaneleri kendilerine ayrılan ödeneği alacaklardır. Okul müdürünün, öğretmenlerin, öğrencilerin istekleri doğrultusunda ve yönetmelik maddelerine göre yayın seçimi yapılacaktır. Seçim ve satın alma işlemlerinde izlenecek yol bu genelgede açıklanmıştır.

25.4.1983 tarihli «Okul Kütüphanelerinde Memur Görevlendirilmesi» konulu genelge; kadro sağlanması ve kütüphane memuru atanması mümkün olmadığından; kitap sayısı 3000 nin üstünde olan okul kütüphanelerinde, okullardaki memurlardan birinin görevlendirilmesi ve hizmet içinde yetiştirilmesi hakkındadır.

7.7.1983 tarihli «Okul Kitaplıklarına Gönderilen Kitaplar» konulu genelge; okutulmaktan kaldırılan kitapların muhafaza edilmesiyle ilgilidir.

2.3.1984 tarihli «Okul Kütüphanelerinde ve Millî Eğitim Yayınlarında Memur Görevlendirilmesi» konulu genelge; 13.12.1982 tarihli genelgeye atıf yaparak, kütüphane için bağımsız bir yeri ve 3000 den çok kitabı olan kütüphanelere, kütüphane memuru atanacağını bildirmektedir.

13.3.1984 tarihli «Kütüphanesine Ödenek Gönderilecek Okulların Saptanması» konulu genelge; 13.12.1982 ve 20.4.1983 tarihli genelgelerle ilgili olarak kuruluş çalışmalarını yeni tamamlayan ve henüz ödenek almayan okullarda, 1984 yılında ödenek sağlandığı, ilgili kütüphanelerin kendilerine ait bilgileri bildirmeleri ve ödeneklerini almalarıyla ilgilidir.

11.3.1985 tarihli «Okul Kütüphaneleri» konulu genelge; okul kütüphanelerinin önemini vurgulamaktadır. Genelgeye göre; okullar kütüphanelerine yönetmeliğe göre işlerlik kazandıracaklardır. Kitap seçimini 1739 sayılı «Millî Eğitim Temel Kanunu»nun 55. maddesine göre yapacaklardır. Okul kütüphanelerinde çalışan memurlara mecbur kalmadıkça başka görevler verilmeyecektir. Kütüphanenin açık bulunduğu saatler arttırılacak; öğle tatilinde, ders saati bitiminde, kurs ve benzeri çalışmalar için açık bulunan okullarda Cumartesi günleri de kütüphane açık olacaktır. Kitapların yıpranması düşünülmezsin, kütüphanedeki tüm yayınlar öğrencilerin hizmetin sunulacaktır. Böylelikle halk kütüphaneleri önünde yığılımlar önlenecek, öğrenciler ancak okul kütüphanelerinde bulunmayan yayınlar için halk kütüphanelerine başvuracaklardır. Okul kütüphanelerinde

tüm konuda yapılacak çalışmalar Bakanlık Müfettişleri tarafından denetlenecektir.

15.3.1985 tarihli «Kütüphane Haftası» konulu genelge; kütüphane haftasının okullarda en yararlı ve verimli şekilde kutlanmasıyla ilgilidir.

Değerlendirme ve Öneriler

Okul kütüphaneleri, ülkemizde Millî Eğitim Sistemi içinde kabul edilmekte ve Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından ele alınmaktadır. Bu durum genelde, okul kütüphanelerinin, eğitimin bir unsuru olarak düşünüldüğünü göstermektedir. Böylelikle okul kütüphaneleri Türk Millî Eğitimi ile ilgili kanunlardan etkilenecek ve bu kanunların içinde yer alacaktır. Okul kütüphanelerinin; Millî Eğitim Temel Kanunu'na uygun olarak kurulması, hizmetlerin kanuna uygun olarak verilmesi beklenir. Ülkemizde de bu doğrultuda çalışılmaktadır. Ancak; Millî Eğitim Sistemimiz ve uygulanan eğitim politikaları, okul kütüphanelerine gereken önemi vermediğinden, hizmetlerin eğitim öğretim faaliyetlerine etkinliği olmamaktadır. Araştırmaya yönelik yeni eğitim anlayışı henüz uygulanmadığından, okul kütüphaneleri kurulsada dahi, istenilen düzeyde ve çağdaş okul kütüphanelerinin amaçlarına uygun hizmetler verilmemektedir.

Kalkınma planlarında, bireylerin; amaçlanan düzeyde yetiştirilmelerinde, okul kütüphanesine verilen önem açıkça belli edilmemektedir. Sadece, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları, Millî Eğitim Özel İhtisas Komisyonu'nun Eğitici Yayınlar Alt Komisyonu Raporu'nda okul kütüphanelerine yer verilmiştir. Okul kütüphanelerinin kurulması, hizmet vermesi ve geliştirilmesi yönünde eksiklikleri bulunan bu maddelerin, kalkınma planlarına etkisi olmamıştır. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı okul kütüphaneleriyle ilgili gördüğü hizmet ve tedbirleri Devlet Planlama Teşkilâtına bildirmemesi bu konudaki eksikliklere neden olmaktadır.

Yedinci, Sekizinci, Dokuzuncu ve Onuncu Millî Eğitim Şûraları'nda okul kütüphanelerine yer verilerek, teklif niteliğinde kararlar alınmıştır. Yedinci Millî Eğitim Şûrası'nda okul kütüphanelerinin hizmet vermesindeki yetersizlikler saptandıktan sonra, yapılan ve yıllık planlama, eksiklikleri giderecek nitelikte olmamıştır. Şûra'da alınan kararlar uygulanmamıştır.

Sekizinci ve Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası kararlarıyla, ortaöğretimde okutulan dersler arasına kütüphanecilik dersi konulmuştur. Ancak, bu dersi verecek görevli sağlanamadığından, bazı liselerde başlangıçta uygulandığı halde, kısa süre sonra kaldırılmıştır.

Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda bilim uzmanlığı derecesinde eğitim görmesi gereken «Okul Kütüphaneciliği Uzmanları»nın yetiştirilmesi ka-

rarlaştırılmıştır. Şimdiye kadar bu konuda girişim yapılmamıştır' Yüksek düzeyde eğitim görmesi gereken okul kütüphanecilerinin yerine; 1983-1984 öğretim yılında açılan Matbaa Meslek Lisesi Kütüphanecilik Bölümü'nden mezun olacakların çalıştırılması, yakında uygulanmaya konmak üzere planlanmıştır.

Okul kütüphaneleriyle ilgili konularda çalışan, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde «Okul Kütüphaneleri Şubesi»nin kurulması yerinde bir uygulamadır. Ancak adı geçen Şube'nin; ülke çapında okul kütüphanelerinin kurulmasını, hizmet vermesini ve geliştirilmesini sağlamada yetkileri sınırlı kalmaktadır.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının yayımladığı «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği» ile temel eğitim ve ortaöğretim okullarında kütüphane çalışmaları düzenlenmektedir. Bu yönetmelik; personel, bütçe, hizmet verilen yer, koleksiyon ve kullanıcılar açısından yeterli nitelikte sahip olarak hazırlanmamış ve işlerlik kazanamamıştır. Zaman zaman çıkarılan genelgeler yönetmeliği desteklemektedir. Fakat, genelgeler de çoğu kez yerine getirilmemektedir. Örneğin; kitap seçimi ile ilgili genelgeler uygulandığı halde, okul kütüphanelerinin daha uzun süre açık tutulmasını isteyen genelgeler uygulanmamaktadır.

Bu konulara ilişkin olarak önerilerimiz şunlardır :

— Eğitim politikamız içinde, okul kütüphaneleri eğitimin temel unsuru olarak düşünölmeli ve eğitim sistemimiz kütüphaneye etkin olarak yer vermelidir.

— Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının okul kütüphanelerinin önemi geliştirilmesiyle ilgili tedbirleri benimsemelidir. Bu tedbirlerin kalkınma planları'nda yer alması yatırımları sağlayacaktır.

— Millî Eğitim Şûralarında; okul kütüphanelerinin gereksinimlerini karşılayacak, uygulamaya yönelik kararlar alınmalı ve gerçekleştirilmelidir.

— Okul kütüphanelerinin eğitimdeki önemine rağmen, sorunları çok ve çeşitlidir. Sorunların çözölmeli ve gelişmenin sağlanması için Okul Kütüphaneleri Şubesi, Daire Başkanlığı haline getirilmelidir. Görevleri ve yetkileri arttırılmalıdır. Kütüphane hizmetlerinin planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmelidir.

— Okul kütüphaneleri Yönetmeliği, uygulamada görölen aksaklıkları giderecek ve gelişim için daha çok kaynaklara yer verecek şekilde, modern okul kütüphaneciliği esaslarına uygun olarak değiştirilmelidir.

Dipnotlar

1. Yahya Kemal Kaya, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz; Politika, Eğitim, Kalkınma**, Gençl. 3 bs., Ankara Gül Yayınevi, 1981, s. 14.
2. Rosario Gassol de Horowitz, «School Library and NATIS in Developing Countries : The Need for Integration», **IFLA Journal** 5, 1 (1979): s. 22.
3. Virginia A. Berkeley, «National Planning for School Library Development: Some Considerations», **Aspects of Library Development Planning**, ed. J. Stephan Parker, London : Mansell, 1983, s. 145.
4. David R. Bender, «State Educational Agencies : Roles and Functions», **School Library Journal** 22, 4 (December 1975) : s. 28; **Standards for School Library Programs**, Chicago : American Library Association, 1960, ss. 41-4.
5. «Millî Eğitim Temel Kanunu», **Resmî Gazete Kanun No. 1739** (24 Haziran 1973) Md. 2-17.
6. «Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname», **Resmî Gazete Karar Sayısı : KHK/179**, (14 Aralık 1983) Md. 23. b.
7. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı, **Kalkınma Planı; Birinci Beş Yıl 1963-1967**, Ankara : Başbakanlık Devlet Matbaası, 1963;
—, **Kalkınma Planı; İkinci Beş Yıl 1968-1972**, Ankara : Başbakanlık Devlet Matbaası, 1967, s. 162; —, **Kalkınma Planı; Üçüncü Beş Yıl 1973-1977**, Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1973, ss. 109-110, 710, 715;
—, **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983**, Ankara : D. P. T. 1979, s. 453, 456; —, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989** Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1985, s. 140.
8. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlık Çalışmaları Millî Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Eğitici Yayınlar Alt Komisyonu Raporu**, Ankara Y. Y., 1983, s. 22 (Teksir).
9. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s. 148.
10. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Planlama Dairesi Başkanlığı Orta öğretim Uzmanı Ethem Levent ile 24 Temmuz 1985 tarihinde yapılan görüşme.
11. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri..., y. a. g. e. Md. 40.
12. Millî Eğitim Bakanlığı, **Cumhuriyetin 50. Yılında Millî Eğitimimiz**, İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1973, s. 106-107, 115.

13. «İlk ve Ortaöğretim Okul Kütüphaneleri», **Kütüphaneler Komitesi Raporu**, Ankara : Millî Eğitim Bakanlığı, 1961, ss. 38-39.
14. a. y. ss. 42-43.
15. **Yedinci Millî Eğitim Şurası 5-15 Şubat 1962; Çalışma Esasları, Kanunlar ve Kararlar**, y. y. : Millî Eğitim Basımevi, 1962, ss. 266-267, 294.
16. **Yedinci Millî Eğitim Şurası Kararları Üzerine yapılacak işlemler hakkında**, 16.7.19'2 tarih ve 1212 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 9.6.1962 tarih ve 32-188 sayılı Bakanlık Genelgesinde Kütüphaneler konusunda, Şuraca kararlardan kabul edilenler bu genelgede yer almıştır.
17. **Sekizinci Millî Eğitim Şurası 28 Eylül — 3 Ekim 1970; Esaslar, Raporlar, Kararlar** y. y. : Millî Eğitim Basımevi, s. 136.
18. **Dokuzuncu Millî Eğitim Şurası 24 Haziran — 4 Temmuz 1974; Öneriler, Raporlar, Kararlar, Uygulanmaya Konulan Esaslar**, İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1975, s. 285, 294.
19. **Onbirinci Millî Eğitim Şurası 8-11 Haziran 1982; Öneriler, Konuşmalar, Kararlar**, Ankara : Millî Eğitim Basımevi, 1982, s. 129.
20. **Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri ...**, y. a. g. e. Md. s. a.
21. «Düzeltilme», **Resmî Gazete Sayı : 18310 (12 Şubat 1984)**
22. **Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri ...**, y. a. g. e. Md. 4.
23. a. y. Md. 28. e.
24. **Okul Kütüphaneleri Şubesi kurulduğunda, Yayınlar Daire Başkanlığı'nın adı «Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğü» idi.**
25. **Özer Soysal, Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi**, Ankara : Güven Matbaası, 1969, s. 13. Özer Soysal adı geçen kitabında okul kütüphanelerinin tarihsel gelişimini incelemiştir.
26. **Maarif Vekâleti, Lise ve Orta Mektepler Talimatnamesi**, İstanbul : Devlet Matbaası, 1927, ss. 17-18, 20, 22, Aktaran : **Özer Sosyal, Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul kütüphanesi**, Ankara : Güven Matbaası, 1969, s. 41.
27. **Maarif Vekâleti, Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği**, Ankara : Maarif Basımevi, 1959, s. 3.
28. «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği», **Resmî Gazete**, 26 Ağustos 1976, Md. 2.
29. a. y. Md. 3.
30. a. y. Md. 5.
31. a. y. Md. 8.
32. a. y. Md. 12-40
33. «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğinin 1, 2 ve 17 Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik», **Resmî Gazete** 8 Mayıs 1977.

K A Y N A K Ç A

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**, Ankara; Başbakanlık Basımevi 1985.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983**, Ankara : DPT, 1979

- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı. **Kalkınma Plânı; Birinci Beş Yıl 1963-1967**. Ankara : Başbakanlık Devlet Matbaası, 1963.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı. **Kalkınma Plânı; İkinci Beş Yıl 1968-1972**. Ankara : Başbakanlık Devlet Matbaası, 1967.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı. **Kalkınma Plânı; Üçüncü Beş Yıl 1973-1977**. Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1973.
- Bender, Davit R. «State Educational Agencies : Roles and Functions». **School Library Journal** 22, 4 (December 1975) : ss. 27-29.
- Berkeley, Virginia A. «National Planning for School Library Development : Soma Considerations» **Aspects of Library Development Planning**. ss. 144-157. Ed. J. Stephan Parker. London : Mansell, 1983.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Hazırlık Çalışmaları Millî Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Eğitici Yayınlar Alt Komisyonu Raporu**. Ankara : y. y., 1983 (Teksir).
- Dokuzuncu Millî Eğitim Şurası 24 Haziran — 4 Temmuz 1974; Öneriler, Raporlar, Kararlar, Uygulamaya Konulan Esaslar**. İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1975.
- «Düzeltilme». **Resmî Gazete Sayı : 18310 (12 Şubat 1984)** : ss. 10-11.
- Gassol de Horowitz, Rosario. «School Library and NATIS in Developing Countries : The Need for Integration». **IFLA JORNAL** 5, 1 (1979) : ss. 22-29.
- «İlk ve Ortaöğretim Okul Kütüphaneleri» **Kütüphaneler Komitesi Raporu**. ss. 37-43. Ankara : Millî Eğitim Bakanlığı, 1961.
- Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz; Politika, Eğitim, Kalkınma**. Genişletilmiş 3. baskı Ankara : Gül Yayınevi, 1981.
- Levent, Ethem. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Planlama Dairesi Başkanlığı Orta Öğretim Uzmanı ile 24 Temmuz 1985 tarihinde yapılan görüşme.
- Maarif Vekâleti. **Lise ve Orta Mektepler Talimatnamesi**. İstanbul : Devlet Matbaası, 1927, Aktaran : Özer Sosyal. **Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi**. s. 41. Ankara : Güven Matbaası, 1969.
- Maarif Vekâleti. **Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği**. Ankara : Maarif Basımevi, Basımevi, 1959.
- Millî Eğitim Bakanlığı. **Cumhuriyetin 50. Yılında Millî Eğitimimiz**. İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1973.
- «Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname». **Resmî Gazete** karar sayısı : KHK/179 (14 Aralık 1983) : ss. 128-159.
- «Millî Eğitim Temel Kanunu». **Resmî Gazete Kanun No : 1739 (24 Haziran 1973)** ss. 1-5.
- «Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği». **Resmî Gazete**. Sayı : 15689 (26 Ağustos 1976) ss. 2-23.

«Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği»nin 1, 2 ve 17. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik». **Resmî Gazete** (8 Mayıs 1977) : ss. 1-2.

Onbirinci Millî Eğitim Şûrası 8-11 Haziran 1982; Öneriler, Konuşmalar, Kararlar. Ankara : Millî Eğitim Basımevi, 1982.

Sekizinci Millî Eğitim Şûrası 28 Eylül — 3 Ekim 1970; Esaslar, Raporlar, Kararlar. y. y : Millî Eğitim Basımevi, 1971.

Soysal, Özer. **Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okun Kütüphanesi,** Ankara : Güven Matbaası, 1969.

Standards for School Library Programs, Chicago : American Library Association, 1960.

Yedinci Millî Eğitim Şûrası 5-15 Şubat 1962, Çalışma Esasları, Kanunlar ve Kararlar, y. y. Millî Eğitim Basımevi, 1962.